

להרגיש מהתחלה

א. שץ אופנהיימר

האוניברסיטה העברית, האגף להתמחות וכניסה להוראה משרד החינוך

"הי אני עמוס, מורה להיסטוריה, את יכולה לפנות אלי בכל בעיה". למשמע מילותיו הוצפה ברגש של כעס 'מה יש עלי אות קין? האם אני משדרת חוסר בטחון שאני שנה ראשונה וצריכה עזרה?' הרגשת נחיתות ובושה נחתו עליה. אך היא לא הראתה זאת 'תודה רבה עמוס' אמרה בנימוס וחייכה בתוכה התחוללה סערת רגשות, כל מבוקשה היה לרוץ לשירותים ולבכות מבלי שאף אחד יראה או ישמע. אך היא הייתה עייפה לכל זה. (מתוך: לברוח, מאת: קרנית חן 2009)

מטרת ההיצג לבחון את עולמם הרגשי של מורים מתחילים, כפי שהוא משתקף בסיפורים של מורים מתחילים.

ההוראה היא פרקטיקה רגשית שבה רגשות המורה משפיעים על רגשות ופעולות האחר. יחסי כוח הדדיים בין המורה לבין מרחב הפעולה שבו הוא עובד (כיתה, חדר מורים, חדר מנהל, אסיפות הורים) לוקחים חלק בהבניית רגשותיו, ובהתפתחותו המקצועית של המורה. (Hargreaves, 1998)

שנים רבות נתפס המרחב הרגשי כמרחב פרטי אישי, שניהולו נעשה בספרה מוצנעת, ואילו מקום העבודה נתפס כמרחב ציבורי, כלכלי-חברתי. Zembylas, (2005) מצוין כי קיימת זליגה ברגשות בין הספירה הפרטית והציבורית וכי רגשות הפכו מושג ציבורי שגדל במרחב של יחסי כוחות ופוליטיקות.

על פי הוסצילד (Hochschild, 1990) יש ל"עומס רגשי" (Emotional Labor) מחיר כבד. כתוצאה מהפער בין רגשותיהם האוטנטיים לרגשות שנדרשים להפגין. הדיסוננס הרגשי שנוצר יכול להוביל להשלכות שליליות על האדם כמו שחיקה, לחץ, חוסר סיפוק והזדהות עם הארגון. עם זאת ניהול רגשות יכול להביא לשיפור תפקודו ולסייע לו. רגשות שליליים וחיוניים צובעים ומעצבים את חווית ההוראה וללא שיח רגשי משותף חווית ההוראה לא תהיה שלמה (Hasting, 2008)

המורה החדש, נמצא בתקופת מבחן תחת עיניהם הפקוחות של התלמידים, הוריהם, מורים- עמיתים לעבודה, מנהל ומפקחים ועלול לחוש מאוים. הוא חש בודד בין עמיתים, חרד לחשוף חוסר ודאות בנוגע לפרקטיקות מקצועיות וחושש לבקש עזרה שמא ייתפס בלתי ראוי לתפקיד (Dwight, L. R and Babinski, L, 1999).

המעורבות הרגשית הגבוהה של מורים מתחילים, ותחושת ההצפה הרגשית עומדים בניגוד לצורך האחר שלהם להסוות ולהימנע מהפגנת רגשות, לשמור על ארשת נעימה וקוהרנטית. המאבק הפנימי בפער בין הרגשות הפנימיים לבין הרגשות המוחצנים, הוא אחד המקומות בו צומחים הסיפורים האישיים של המורים המתחילים. החוויה האישית – רגשית, ראשונית שלהם כמורים, היא לרוב חוויה מושתקת והסיפורים הם אלה המאפשרים להם להתוודע לעולם רגשי, פרטי, המשורטט מתוך נקודת מבט סובייקטיבית, חושבת ואוטנטית בעבודה זו אני מבקשת לתאר את התופעה של "העומס הרגשי", את הסיבות לקיומה, את דרכי התמודדותם של המורים המתחילים עמה ותגובות הסביבה לתופעה. אעסוק בכל אלה באמצעות דוגמאות ממאות הסיפורים, שנאספו במהלך שמונה שנים האחרונות, באמצעות תחרות סיפורים של האגף להתמחות וכניסה להוראה.

מודעות לתופעה של עולם רגשות עמוס, סוער ומורכב, חשיפה של העולם הרגשי והשיח אודותיו יכולים, לסייע בהכשרת המורים להכרת העולם הרגשי הטמון במקצוע ההוראה ובהמשך בתמיכה בקליטת המתמחים והמורים המתחילים.

Dwight, R. L. & Babinski, L. (1999). Breaking through Isolation with New Teacher Groups. Educational Leadership, v56 n8 p38-40.

Hargreaves, A. (1998) The emotional practices of teaching. Teaching and Teacher Education, 14: 835–854.

Hastings, W. (2008). I felt so guilty: emotions and subjectivity in school based teacher education. Teachers and Teaching: Theory Practice .14 (5-6): 497-513.

Hochschild, A., (1990), The Second Shift. London: Judy Piarkus